

5.7 Evropský pozdní středověk (14. – 15. století) a státnická koncepce Lucemburků

5.7.1 Obecná charakteristika pozdního středověku

5.7.2 Velmocenská situace v Evropě a avignonské papežství

5.7.3 Vstup Lucemburků do evropské politiky

5.7.4 Jan Lucemburský (vládl 1310 – 1346)

5.7.5 Stoletá válka (1337 – 1453): její příčiny a vypuknutí

5.7.6 Karel IV. (vládl 1333/1346 – 1378)

5.7.6.1 Osobnost

5.7.6.2 Karlova evropská politika

5.7.6.3 Karel a České země

5.7.6.4 Kultura i vzdělanost v Karlově době

5.7.7 Václav IV. (vládl 1378 – 1419)

5.7.1 Obecná charakteristika pozdního středověku

Období **14. – 15. století** se nazývá *pozdní středověk*. V Evropě se široce sdíleným životním pocitem stalo vědomí, že **dosavadní vývoj křesťanské feudální společnosti** dospěl **ke svému kulminačnímu bodu** a že nyní musí následovat zásadní společenská proměna.

Z **klimatického hlediska** je evropský pozdní středověk poznamenán – po skončení teplého optima ve vrcholném středověku – nástupem období relativně chladného a vlhkého klimatu, označovaného (poněkud nepřesně) jako *malá doba ledová* (o skutečný glaciál samozřejmě nešlo). Tato éra začala kolem r. 1300, trvala až zhruba do poloviny 19. století a obsahovala pochopitelně také výkyvy, z nichž nejvýznamnější jsou kratší oteplení po r. 1350, po r. 1500 a kolem r. 1800.

Počet evropského obyvatelstva začal v pozdním středověku **stagnovat**, přičemž leckde dokonce docházelo k **výraznému úbytku**. Byla totiž završena kolonizace dostupnějších a úrodnějších oblastí. Např. v Českých zemích osídlení zřetelně překročilo směrem vzhůru hranici 600 m n. m. a z nížin a pahorkatin proniklo do méně úrodných vrchovin. Avšak **feudální zemědělské hospodaření**, založené pouze na pravidelné rentě, neumožňovalo ani feudálům, ani poddaným vytvářet investiční kapitál, s nímž by bylo možné výše položené oblasti náročnějším způsobem trvale zúrodnit. Proto některé nové osady byly záhy zase opouštěny.

Ohnisky prosperity se tedy stávají **města**: jejich počet roste stejně, jako houstne síť obchodních cest. Městské hospodářství – zejména dálkový obchod – vytváří tlak na **širší uplatnění peněz**; objevuje se i **úvěrové hospodaření** (které překlenuje dobu mezi investicí a výnosem). Z **měšťanstva** se stává **nová společenská vrstva**, jejíž početnost i význam rostou; tak je narušováno feudální středověké učení o trojím lidu.

Města si totiž svým podnikáním dokáží zajistit živobytí, svými hradbami i městskou hotovostí se starají o svou bezpečnost, prostřednictvím městských škol i úřadů se stávají soběstačnými také v intelektuální sféře. Dochází tedy k **emancipaci městského obyvatelstva vůči šlechtě a církvi** a měšťanstvo usiluje završit tento vývoj **ziskem podílu na politické moci**.

Vzestup měst ovšem nebyl přímočarý. Stísněné městské areály trpěly bídými hygienickými podmínkami, závislostí na potravinách z venkova a příkrými sociálními rozdíly. Do života **Evropy** také vstoupily ničivé vlny **epidemií moru**.

Rozparcelování země vedlo rovněž k nárůstu **územních konfliktů** mezi feudálními vrchnostmi i mezi panovníky jednotlivých států. V Evropě se rozmáhá obecná **nejistota** a nechtěným symbolem doby se stávají objekty nedostavěných katedrál. Historikové často charakterizují pozdně středověký vývoj Evropy jako *první krizi feudalismu*.

5.7.2 Velmocenská situace v Evropě a avignonské papežství

Na **politické mapě pozdněstředověké Evropy** došlo k několika významným změnám:

1. V západní Evropě vznikl – po úspěšném dovršení reconquisty – stát **Španělsko**. **Francie** ve vítězné Stoleté válce proti Anglii získala širší podobu blízkou dnešku a – zatím pod cizí nadvládou – bylo zformováno **Nizozemí** (tedy území dnešního Nizozemska a Belgie).

